

Ll. Vila Bonamusa

EXCAVACIÓ DE CAN TABOLA (MONTMELÓ, 1988)

INTRODUCCIÓ

Les sitges de can Tabola es troben al terme municipal de Montmeló, a uns 50 m de distància (en direcció sud-oest) de la casa que els dona nom, i just tocant la carretera BV-5003, al km 2,8 aproximadament. Emplaçades en una terrassa situada entre 50-100 m d'altitud respecte al nivell del mar. Aquesta zona apareix banyada pels rius Tenes i Congost. D'aquest darrer en dista 400 m al nord.

Les sitges eren visibles en haver estat seccionades pel treball de les màquines que havien iniciat les obres d'eixamplament dels vorals i el reconeixement de la carretera. L'aparició d'aquestes restes arqueològiques féu que es notifiqués al Servei d'Arqueologia i s'iniciessin els tràmits oportuns per tal de portar a terme una excavació amb caràcter d'urgència.

La campanya d'excavació va portar-se a terme durant el més de setembre de 1988 i fou dirigida en un primer moment per M. Isabel Panosa i continuada per Lluís Vila. Cal agrair la col·laboració del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, a l'Ajuntament de Montmeló i al Museu de Granollers. Volem agrair, també, la participació activa de Petra Macayo i d'Antoni Arrizabalaga, que va realitzar la classificació de les restes faunístiques, i també al senyor I. Cantarell, al senyor Torras de Montmeló, i la col·laboració de l'Escola Taller de la localitat.

CONTEXT HISTÒRIC-ARQUEOLÒGIC

La ubicació geogràfica d'aquestes sitges està estretament relacionada amb el patró d'assentament característic d'aquesta zona i del període cronològic al qual corresponen (s.l.a.n.e.): situades a la plana, en una zona de terres fèrtils banyades per dos rius, el Congost i el Tenes. El seu sòl presenta les condicions idònies per a la pràctica de l'agricultura i pel magatzematge de cereals a l'interior de les sitges.

La bona situació estratègica d'aquesta zona és testifica, també, per l'existència d'un nombre elevat de jaciments de cronologia diversa: corresponen al neolític antic les estructures d'habitació de can Tabola (Bosch, J. 1986:8): Camp de Futbol i cal Metge (aquesta tercera pertany a una estructura de tipologia idèntica a la sitja B, excavada per nosaltres l'any 1988)⁽¹⁾. Del neolític mitjà són les restes

trobadres a la Fàbrica Cucurny, i al neolític final les restes aïllades del Camp de Futbol.

Existeixen diverses notícies de troballes de sitges emplaçades al voltant de la masia de can Tabola i del cementiri municipal. Això no obstant, la manca d'un estudi actualitzat i complet que contempli totes les troballes en conjunt, no ens permet atribuir-les un context històric precís, tal com s'indica a la memòria d'excavació (Panosa, I. i Vila, Ll., 1991), *el que sí és cert és que la majoria del material ceràmic constatat en aquests conjunt de sitges és fet a mà i presenta, en principi, diverses característiques tipològiques que permeten datar-les al bronze final o primera edat del ferro*. Això va fer creure'ns inicialment que les sitges aparegudes el 1988 correspondrien al mateix període.

A una cronologia més tardana corresponen el jaciment ibèric de can Tacó (conegut per Tres Creus) i les vil·les romanes ubicades al voltant d'aquesta àrea. Hom pot citar les esmentades per Barbera, J. i Panyella, A. (1950: 4 i 5), en algun lloc no precisat dins el mateix municipi de Montmeló, la vil·la romana de can Massot i el camp de sitges de l'Advocada, descrits per Cantarell, I. Estrada, J. (1987: 175-179). Del període romano-imperial apareixen documentades per Estrada, J. (1967: 186) les sepultures del carrer Colon i altres restes documentades a can Cabanyes consistents en terrissa gruixuda romana, fragments de dolium i de tegula.

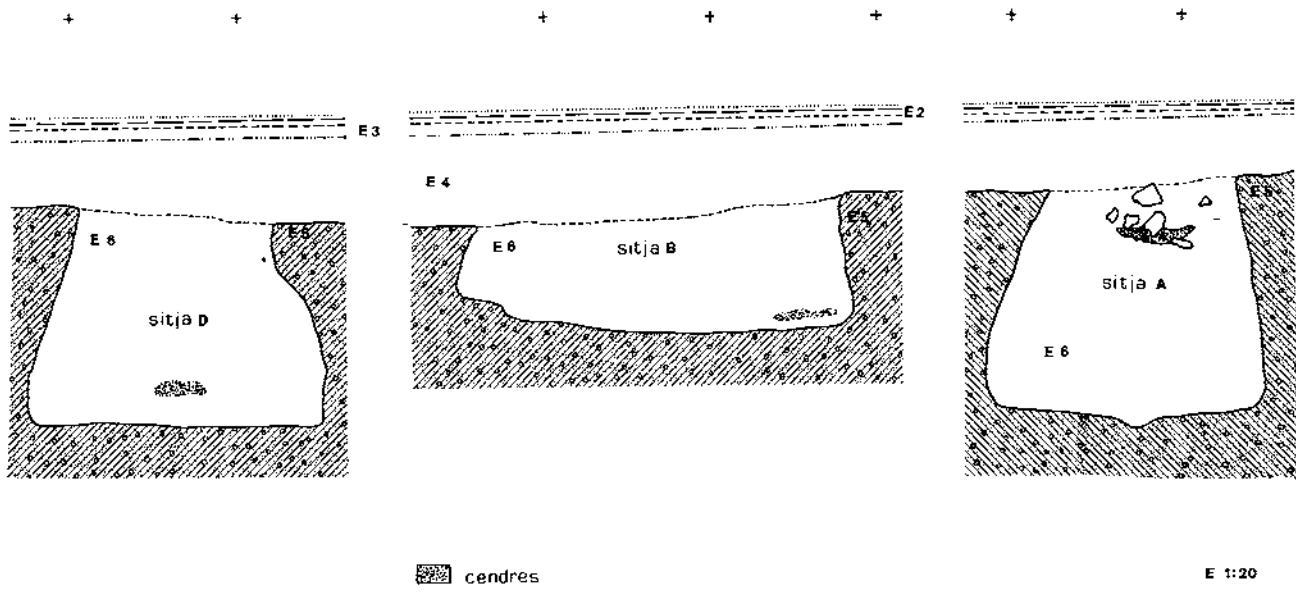
L'existència d'un gran nombre de sitges documentades en aquesta zona, atribuïdes a cronologies diverses, però tal vegada algunes d'elles identificades com a estructures pertanyents al neolític, va fer creure'ns oportú registrar les diverses restes arqueològiques que apareixien segons la seva situació espacial i segons els canvis que s'observaven en la textura de color del sòl, talment si es tractés d'estrats. La pràctica d'aquesta metodologia tenia per objectiu aplicar mesures preventives en el registre, ja que els canvis constatats en el procés d'excavació no eren prou significatius com per donar-los la categoria d'estrat. El registre i la documentació del procés d'excavació fou realitzat a través de la fitxa Harris-Carandini. Desbrossada la zona d'interès arqueològic, delimitarem l'espai a través de diversos eixos.

(1) Segons observacions realitzades recentment per Araceli Mottin, les restes ceràmiques d'aquest jaciment, atribuïdes al neolític antic, semblen correspondre a un període molt posterior.

CAN TABOLA (Montmeló, 1988)

Secció A - A' (projecció e-o)

L'espai configurat va resultar ser un rectangle de 4 m de costat per 8 m de llargada. S'establí un eix central situat a 2,20 m del que estava traçat més al nord (vegeu secció A-A'). Aquest eix apareix identificat com a A-A', anava d'est a oest i tenia una llargada de 8 m, la mateixa que la dels costats. Durant el procés d'excavació es registraren 6 estrats, els 4 primers presentaren restes ceràmiques de cronologia moderna i alguns fragments de ceràmica ibèrica. L'estrat 5 era l'originari quan els autors de les sitges decidiren realitzar-les. L'U.E. 6 és la que es trobava a l'interior de les sitges.

Sitja A

Es la que es troba situada més al nord-est. Les seves dimensions són considerables: el diàmetre

conservat de la boca és de 110 cm; el seu diàmetre màxim, de 164 cm, la seva profunditat de 145 cm. Excavada directament al sauló, presenta una forma troncocònica, les parets laterals són còncaves i també el seu fons, que presenta un forat al centre.

Aquesta sitja és la que ha proporcionat el major nombre de restes materials i ens ha permès d'establir una aproximació cronològica de la seva ocupació.

Sitja B

Situada al sud de la sitja A, aproximadament a 1 m de distància, segons l'eix A-A'. Aparegué seccionada en la seva meitat sud. El diàmetre de la boca és de 2,12 m i el seu diàmetre màxim és de 2,52 m. La seva profunditat és de 80 cm. Les

parets laterals no són massa ovalades, mentre que el seu fons és còncau. Com a particularitat cal destacar-ne que, en sector sud, el fons apareix retallat i forma un graó. Aquest conjunt de característiques li donen una forma lleugerament troncocònica.

Sitja C

Es troba situada a 60 cm al sud respecte a la sitja B i a 52 cm (en el seu punt central) de l'eix A-A'. Les seves dimensions són reduïdes: el diàmetre de la boca és de 84 cm, el seu diàmetre màxim és de 97 cm i la seva profunditat és de 64 cm. Morfològicament és una sitja ovalada, amb base plana. A la banda nord-oest, i a una profunditat de 25 cm,

presentava un orifici de comunicació amb la sitja D, situada al seu nord-oest.

Sitja D

Es troba situada al nord de la sitja C, el seu centre coincideix amb l'eix A-A'. La seva forma és troncocònica, amb parets còncaues i fons pla. Les seves dimensions són: 117 cm de diàmetre de la boca, 179 cm de diàmetre màxim i 134 cm de pro-

Cocció: MR a mà, reduïda
 MROR a mà, oxidada-reduïda-oxidada
 MROR a mà, reduïda-oxidada-oxidada

Acabat: EN engalba
 AL llisat
 ES espatulat
 ST sense tractament

QUADRES DE PERCENTATGES EN LA COCCIÓ I ACABATS DE LA CERÀMICA A MA

SITJA A

UE9

Cocció		Acabat			
MR	ALTR	EN	AL	ST	ALT.
59,2	-	37,8	100	2,1	1,5
90,3	9,7	62,1	20,1	11,5	6,3

SITJA B

UE9

Cocció		Acabat			
MR	MROR	EN	AL	ES	ST
-	62,9	-	-	78,9	-
45	28,1	12,2	30,9	34,5	9

SITJA C

UE7

Cocció		Acabat			
MR	ALTR	EN	AL	ES	ST
73,5	-	57,1	100	100	62,5
94	6	40	34,2	3	

SITJA C

UE9

Cocció		Acabat			
MR	MROR	EN	AL	ES	ST
48,1	39	51,4	100	10	45
73,9	16,2	38,6	4,5	14	37,4

funditat. A diferència de les sitges anteriors aquesta no aparegué seccioanda ja que es va localitzar en el procés d'excavació.

Els materials arqueològics

Els elements arqueològics documentats en cada una de les sitges és desigual en nombre, tant si les comparem entre si com si ho fem respecte a cada sitja. El 64% del total del material correspon a ceràmica (el 96,8% és ceràmica feta a mà i el 3,2% restant feta a torn), el 32,4% són ossos, el 2,7% correspon a indústria lítica i el 0,7% a ferro. El major nombre de restes es documenten a la sitja A i D, que tal com ha estat esmentat coincideixen en la seva forma i pràcticament en el seu volum. A la sitja D, no obstant això, es constata una major proporció de restes òssies (el 43,9%) enfront de les ceràmiques (el 25,4).

Les ceràmiques

Predomina el material ceràmic fet a mà i de cocció reduïda, a excepció de la sitja B on s'observa una major diversitat. Pel que fa als acabats, les ceràmiques amb engalba són presents en major proporció a les sitges A, C i D, mentre que a la sitja B predominen els espatulats. El percentatge de ceràmiques que no presenten cap tipus de tractament és significatiu a les sitges B, C i D, mentre que les allisades presenten un percentatge elevat a la sitja A i C. Altres aspectes qualitatius de les restes ceràmiques documentades són els que fan referència a la decoració ja que se'n constaten 6 fragments amb pentinat a la sitja A, 1 a la sitja B i 3 fragments amb decoració diversa a la sitja B (vegeu *Quadres de % de les ceràmiques a mà*).

El total de ceràmiques a mà les podem englobar en 5 tipus atuell: *de pasta marró i parets gruixudes, amb engalba negra o sense; de pasta grisa i parets més primes, de vegades amb engalba externa o restes de recremat; petits atuell de pasta negrosa amb engalba total; pasta ataronjada amb parets primes i espatulades a l'exterior i grans atuell de pastes mixtes amb predomini de la cuita oxidant, de parets gruixudes i també espatulades* (Panosa, I. i Vila, Ll., 1991).

Pel que fa a les ceràmiques a torn el seu percentatge total és del 3,2%. En aquest conjunt es comptabilitzen tant els fragments de ceràmica ibèrica com els d'àmfora itàlica, de T. Sigil·lata i

també els de dolium, tegula i imbrex. Són precisament els primers que ens permeten datar les sitges en el segle I a.n.e.

Fauna

L'estudi de les restes òssies ha permès destacar la presència de la fauna següent: porc, cabra i probablement vaca. Cal destacar la presència de tres fragments d'ossos humans, els quals podria estar relacionats amb d'altres ossos indeterminats.

Indústria lítica

Del total de les peces documentades només algunes han estat el producte de l'acció antròpica: 6 esclats de sílex, 2 gratadors, un d'ells romboidal, i tres fragments de làmina de sílex, dos d'ells pertanyents a un possible ganivet.

CONCLUSIONS

A partir de les formes de les sitges aquestes es poden agrupar de la manera següent:

1.— *Forma troncocònica*: són les sitges A, B i D. La sitja A i D coincideixen en un mateix eix (A-A') i que el diàmetre de la seva boca és inferior a la profunditat de la sitja. L'única diferència destacable es troba a la seva base, perquè mentre la sitja A és convexa la sitja D és plana (vegeu secció). La sitja B presenta un seguit de característiques prou diferenciades respecte a les dues anteriors, malgrat la seva coincidència tipològica. La seva forma és la d'un tronc de con escapçat, on el diàmetre de la boca és notablement superior a la profunditat. Una altra característica és que al sector sud el fons apareix retallat formant un graó.

2.— *Forma ovalada*: d'aquesta forma correspon la sitja C, de reduïdes dimensions, parets laterals ovalades i fons pla. Presenta poca quantitat de material arqueològic.

Els tipus de material aparegut a les 4 sitges és totalment homogeni: es constata un predomini de la ceràmica feta a mà, important presència de restes faunístiques, especialment d'ovella i llangardaix (aquest possiblement s'hi hauria introduït amb posterioritat) i restes lítiques. La homogeneïtat que presenta el material es fa clarament palesa quan s'estudia la seva distribució espacial, ja que

s'observen diversos fragments ceràmics i ossis que s'uneixen entre sí i que es localitzen a diverses cotes de profunditat.

A partir de l'estudi de la distribució i la localització dels artefactes hom pot deduir que el procés de deposició d'aquestes fou realitzat en un període breu. Els factors que així ens ho indiquen són:

1.— En primer lloc es constata l'existència d'artefactes a totes les cotes.

2.— Major concentració d'artefactes a les cotes més profundes però no al fons. Això podria indicar-nos que les sitges, prèviament a ser colmatades, restaren obertes un curt espai de temps fins que foren reomplertes definitivament, i s'empraren com a abocadors.

3.— Aquest procés de deposició creiem que tampoc fou simultani ja que si fos així hom podria observar una major concentració de restes materials en determinades cotes.

4.— Si bé és cert que l'anomenat estrat 9 (en les sitges A, B i D) i 7 (sitja C) presenta una major concentració de fragments ceràmics, el que en destaca són les diferències qualitatives que presenta, ja que es diferencia respecte els altres estrats en els seus acabats i en la seva cocció.

El caràcter homogeni també queda reflectit quan s'analitzen les característiques tipològiques que presenten els materials en les diverses sitges. Es pot concloure que aquest és poc variable i queda representat en cinc tipus ceràmics.

Si bé és certa aquesta homogeneïtat, hom pot observar algunes particularitats en la sitja B, la qual presenta alguns trets que denoten una certa diferenciació. En primer lloc es pot assenyalar la pròpia tipologia de la sitja; en segon lloc es constaten diferències en l'aspecte qualitatiu de les ceràmiques (vegeu *Quadres de % de les ceràmiques a mà*) i en tercer lloc la presència de 2 fragments ceràmics (núm. inv. 31 i 40) i 1 de sílex (possible ganyet, núm. inv. 33) que per les característiques tipològiques que presenten podrien correspondre a un període cronològic més antic, concretament al neolític.

La localització geogràfica d'aquestes sitges, ubicades a la plana i en una zona estratègica, enllaça perfectament amb la pràctica econòmica d'aquest període (s.I a.n.e.) i amb el patró d'assentament que es documenta arreu de la depressió Pre-litoral. Aquesta estratègia econòmica fa referència a la pràctica d'una agricultura cerealística, amb arrels indígenes, que es veu influïda per les noves tècniques de conreu introduïdes per la cultura romana. Malgrat l'adopció d'aquestes noves tècniques, s'observa la perdurabilitat de la tradició indígena, tal com es fa palès en el cas de les sitges de can Tabola. En aquestes els aliments apareixen emmagatzemats directament al sòl i no a l'interior de grans tinalles o doliums.

Tampoc resta clar en relació a quina estructura d'hàbitat apareixen relacionades les sitges de can Tabola, si bé la pobresa dels materials documentats poden ésser indicatius d'un tipus d'assentament dispers, de caràcter reduït i d'arrels indígenes. En definitiva can Tabola, a la vista dels resultats obtinguts, es pot interpretar formant part d'un jaciment més ampli de segon ordre, relacionat amb una estructura d'hàbitat superior que podria tractar-se d'una vil·la romana o, qui sap-lo, de la pervivència d'un assentament de tipus indígena. Cada vegada es posa més de manifest la necessitat de plantejar, des d'una nova perspectiva teòrica, els processos de canvi i resistència que es produeixen entre les diferents formacions socioeconòmiques que entren en contacte.

BIBLIOGRAFIA

- BARBERÀ, J. Y PANYELLA, A.: Una estación ibero-romana en Montmeló (Barcelona) en *Estudios*, Revista de la F.E.M., nº 1, Barcelona, 1950.
- BOSCH, J. (1986): *Els primers pagesos del Neolític: Àrea d'Arqueologia Museu de Granollers*, Granollers.
- CANTARELL, I. I ESTRADA, J. (1987): *La vil·la romano-republicana de can Massot (Montmeló) i el seu camp de sitges*. Jornades Internacionals d'Arqueologia Romana, Museu de Granollers, Granollers.
- ESTRADA, J. I VILLARONGA, L., (1967): *La "Lauro" monetat i el hallazgo de Cànoves (Barcelona)*. Diputació Provincial de Barcelona, Instituto de Prehistoria y Arqueologia, Monografias, XXVIII. Barcelona.
- MARCET, R. I PETIT, M.A. (1985): *Assentaments d'habitació a l'aire lliure de la comarca del Vallès. Del Neolític al Bronze Final*. Rev. Estudios de la Antigüedad, Universitat Autònoma de Barcelona.